

DIFFERENCES IN HORIZONTAL AND VERTICAL MISMATCHES ACROSS COUNTRIES AND FIELDS OF STUDY

Dieter Verhaest, Sana Sellami & Rolf van der Velden

DIFFERENCES IN HORIZONTAL AND VERTICAL MISMATCHES ACROSS COUNTRIES AND FIELDS OF STUDY

Dieter Verhaest, Sana Sellami & Rolf van der Velden

Promotor: Dieter Verhaest, Eddy Omey

Research paper SSL/2012.08/4.2

Preliminary, not for quotation

Brussel, januari 2013

Het Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen is een samenwerkingsverband van KU Leuven, UGent, VUB, Lessius Hogeschool en HUB.

Gelieve naar deze publicatie te verwijzen als volgt:
typ de bibliografische referentie van de publicatie

Voor meer informatie over deze publicatie

- Human Relations Research Group, Hogeschool-Universiteit Brussel, Belgium; SHERPPA, Ghent University, Belgium; Dieter.Verhaest@hubrussel.be
- Human Relations Research Group, Hogeschool-Universiteit Brussel, Belgium; Sana.Sellami@hubrussel.be
- ROA, Maastricht University, The Netherlands; R.vandervelden@maastrichtuniversity.nl

Deze publicatie kwam tot stand met de steun van de Vlaamse Gemeenschap, Programma Steunpunten voor Beleidsrelevant Onderzoek.

In deze publicatie wordt de mening van de auteur weergegeven en niet die van de Vlaamse overheid. De Vlaamse overheid is niet aansprakelijk voor het gebruik dat kan worden gemaakt van de opgenomen gegevens.

D/2013/4718/typ het depotnummer - ISBN typ het ISBN nummer

© 2013 STEUNPUNT STUDIE- EN SCHOOLLOOPBANEN

p.a. Secretariaat Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen
HIVA - Onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving
Parkstraat 47 bus 5300, BE 3000 Leuven

Deze publicatie is ook beschikbaar via www.steunpuntSSL.be

Inhoud

Nederlandse samenvatting	1
1.1 Inleiding	1
1.2 Onderzoeksopzet	1
1.3 Resultaten	2

Nederlandse samenvatting

1.1 Inleiding

De aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt is een belangrijk punt op de nationale en internationale beleidsagenda. Het blijkt voor individuen niet altijd even gemakkelijk om een passende aansluiting te realiseren tussen onderwijs en arbeidsmarkt. De afgelopen decennia is er uitgebreid onderzoek verricht naar de arbeidsmarktintrede van schoolverlaters en jongeren. Hierbij is de aandacht vooral gegaan naar zogenaamde overscholing (Groot en Maassen van den Brink, 2000; McGuinness, 2006), dit impliceert dat het niveau van de opleiding het vereiste niveau voor de uitoefening van de baan overstijgt. Hieruit blijkt dat in de meeste landen een omvangrijk gedeelte van de jongeren hun carrière overgeschoold beginnen (Battu, Belfield en Sloane, 1999; Büchel, de Grip en Mertens, 2003; Verhaest en Van der Velden, In Druk). Het voorbije decennium focusten een aantal onderzoekers zich op de mechanismen die de verschillen in overscholing tussen landen kunnen verklaren (zie o.a. Di Pietro, 2002; Croce en Ghignoni, 2012; Davia, McGuinness and O'Connell, 2010; Verhaest en Van der Velden). Uit hun onderzoek blijkt dat deze verschillen ondermeer verklaard kunnen worden door structurele onevenwichten tussen de vraag en aanbod naar hoggeschoolden en de conjunctuercyclus in een land. Daarnaast blijkt ook de selectiviteit en oriëntatie van de opleiding een rol te spelen. De evidentie omtrent het belang van arbeidsmarkt-instituties is minder eenduidig. Zo vond Di Pietro dat ook de striktheid van de wetgeving inzake arbeidsbescherming deze verschillen kan verklaren. Dit resultaat werd evenwel niet bevestigd in het onderzoek van Verhaest en Van der Velden en dat van Croce en Ghignoni. Verder vonden Davia en haar collega's dat ook de landen met een lage syndicalisatiegraad een groter aandeel overgeschoolden tellen.

1.2 Onderzoeksopzet

In dit artikel bouwen we verder op deze studies. Hierbij breiden we de analyse uit naar horizontale mismatch, d.i. mismatch tussen de gevolgde studierichting en de inhoud van de job. Alhoewel deze vorm van mismatch het voorbije decennium meer aandacht kreeg is deze aansluitingsproblematiek tot nu toe minder uitvoerig onderzocht. Een schaarse uitzondering betreft een studie van Wolbers (2003) die vond dat een hoge werkloosheidsgraad gepaard gaat met een hogere incidentie van deze vorm van mismatch. Onderzoek naar de invloed van andere factoren op deze vorm van mismatch is echter grotendeels afwezig. Bovendien heeft geen van bovenvermelde studies de determinanten van horizontale en verticale mismatch simultaan onderzocht. Vermits onderzoek aangeeft dat vooral een combinatie van overscholing en horizontale mismatch negatieve effecten heeft voor individuen (zie bvb. Verhaest, Van Trier en Sellami, 2011), is dergelijke benadering aangewezen. In deze studie gaan we dan ook na of verschillende combinaties van horizontale en verticale (mis)match onder afgestudeerden uit het hoger onderwijs aangedreven worden door verschillende mechanismen.

Voor onze analyse maken we gebruik van de REFLEX en HEGESCO data. Deze databanken beschikken over informatie over zeventien Europese landen (inclusief Vlaanderen) en Japan. We voeren een multilevel analyse uit waarbij we drie analyseniveaus onderscheiden: het individueel niveau, het niveau van de studiegebieden binnen landen en het landenniveau. We onderscheiden vier (mis)match categorieën: volledige match, verticale mismatch, horizontale mismatch en volledige mismatch. Verder focussen we op drie groepen van factoren die de verschillen in mismatch zouden kunnen verklaren: (i) de vraag- en aanbodcontext op de arbeidsmarkt, (ii) onderwijsinstituten en (iii) arbeidsmarktinstuties. Wat betreft de vraag- en aanbodcontext houden we rekening met twee variabelen, namelijk de conjunctuercyclus en structurele onevenwichten tussen vraag naar en het aanbod van hoger opgeleiden. Verder onderscheiden we twee belangrijke kenmerken van het onderwijssysteem, enerzijds de kwaliteit en selectiviteit van de opleiding en anderzijds de oriëntatie (algemeen versus specifiek). Wat de institutionele setting van de arbeidsmarkt betreft bekijken we de rol van de striktheid van de werknemersbescherming, de vervangingsratio bij werkloosheid en de dekkingsgraad van collectieve onderhandelingen.

1.3 Resultaten

Uit onze analyse blijkt dat de verschillen in mismatch tussen landen en studiegebieden gedreven worden door een breed scala aan mechanismen. Allereerst blijkt dat zowel cyclische als structurele onevenwichten de incidentie van verticale en volledige mismatch bepalen, terwijl dit geen effect heeft op horizontale mismatch. Dit ligt in lijn met eerdere uitkomsten in de literatuur en geeft aan dat afgestudeerden bereid zijn om functies op een lager niveau te aanvaarden wanneer ze het moeilijk vinden om een baan te vinden die aansluit bij hun opleidingsniveau. De uitkomst voor horizontale mismatch is allicht het resultaat van twee tegengestelde effecten (cf. Bowlus, 1995). Enerzijds zijn individuen bereid om een baan aan te nemen die niet aansluit bij hun studierichting indien er minder vraag is naar hoger opgeleiden. Anderzijds biedt dit overaanbod aan hoger opgeleiden de kans aan werkgevers om kieskeuriger te zijn. Verder lijken vraag- en aanbodomstandigheden ook de verschillen in mismatches tussen studiegebieden te kunnen verklaren. Zo blijkt dat afgestudeerden met een diploma humane wetenschappen meer kans hebben op elk type mismatch. Mogelijke verklaring hiervoor is dat voor dit studiedomein het arbeidsaanbod de vraag overtreft. Tevens vinden we bewijs dat afgestudeerden met een technische opleiding minder kans hebben op horizontale en volledige mismatch. Dit sluit aan bij onze verwachtingen.

Verder blijkt dat de kwaliteit en selectiviteit van de opleidingen een belangrijke rol speelt bij het verklaren van de verschillen in mismatch, en dit zowel tussen als binnen landen. Binnen landen vinden we dat een lagere kwaliteit en selectiviteit van de opleiding de kans op elk type van mismatch vergroot. Voor overscholing hadden wij dit resultaat verwacht en sluit dit aan bij de resultaten van andere studies. Verrassend vonden we ook een gelijkaardig effect op horizontale mismatch. Ook voor de verklaring van mismatchverschillen tussen landen blijkt de kwaliteit en selectiviteit van het onderwijssysteem belangrijk. We vonden echter geen significant effect voor verticale mismatch. Wat de oriëntatie van de studieprogramma's betreft vonden we dat, binnen landen, jongeren met een meer algemene opleiding een hogere kans hebben op een horizontale mismatch. Verder blijken landen met een eerder algemeen onderwijssysteem een hogere incidentie van volledige mismatches te hebben. Deze resultaten liggen in de lijn van onze verwachtingen, aangezien algemeen opgeleiden over een breder palet aan vaardigheden beschikken, zodat ze relatief productiever zijn in een baan

die niet aansluit met de studierichting dan eerder specifiek opgeleiden. Enigszins onverwacht vonden we ook dat algemeen opgeleiden minder kans hebben op overscholing in combinatie met een horizontale aansluiting. We hadden eerder een positief effect verwacht; werkervaring opdoen op een lager functieniveau kan immers een manier zijn om een aantal noodzakelijke specifieke vaardigheden op te bouwen (cf. Sicherman en Galor, 1990). Mogelijks wordt de nood aan extra ervaring niet zozeer bepaald door de breedte van de opleiding maar wel door een gebrek aan praktijkoriëntatie. In die zin levert een algemeen studieprogramma mogelijks zelfs een extra voordeel op indien het toelaat om zich gemakkelijker aan te passen aan veranderingen op de arbeidsmarkt.

Tot slot blijken ook arbeidsmarktinstituties van belang te zijn. Allereerst vonden we dat een sterke werknemersbescherming de kans op horizontale mismatch doet afnemen. Dit sluit aan bij de veronderstelling dat, in geval van hoge ontslagkosten, werkgevers terughoudend zijn om individuen aan te nemen die een opleiding hebben gevolgd die inhoudelijk niet aansluit bij de baan. De reden hiervoor is dat deze individuen geen betrouwbaar signaal kunnen bieden omtrent hun beroeps-specifieke productiviteit. Hen aanwerven houdt voor de werkgever bijgevolg een groot risico in. Ten tweede vonden we dat ook een hoge vervangingsratio de kans op horizontale mismatch in een land verlaagt. Dit suggereert dat lage werkloosheidsuitkeringen werkzoekenden minder kieskeurig maakt. We vonden echter geen effect op overscholing, wat aansluit bij de bevindingen van Croce en Ghignoni (2012). Een mogelijke verklaring is de sterke persistentie van overscholing over de carrière (zie bvb. Baert, Cockx en Verhaest, 2012). Vermits schoolverlaters vaak geen of slechts in beperkte mate recht hebben op een werkloosheidsuitkering kan de hoogte van de uitkeringen niet bepalend zijn voor de mate van overscholing in de eerste baan en, gegeven deze persistentie, ook niet voor overscholing op latere tijdstippen. Tot slot, voor wat de collectieve onderhandelingsmacht betreft, vonden we een positief effect op de incidentie van volledige mismatches. Dit kan zowel verklaard worden door neerwaartse loonrigiditeit in geschoolde betrekkingen als door looncompressie, waardoor het aannemen van betrekkingen op lagere niveaus minder monetaire kosten met zich meebrengt.

Deze studie toont dus aan dat de verschillen in het onderwijs mismatches tussen de landen en vakgebieden verklaard worden door een breed scala aan mechanismen. Dit suggereert dat een combinatie van maatregelen, op het vlak van zowel het onderwijs-, arbeidsmarkt- als het economisch beleid allicht de meest succesvolle strategie is om het mismatchprobleem onder jongeren aan te pakken. Dit is in het bijzonder het geval voor het aanpakken van volledige mismatches, die als het meest problematisch kunnen worden beschouwd.

Geïnteresseerden kunnen de Engelstalige paper aanvragen bij Dieter Verhaest (Dieter.Verhaest@hubrussel.be)
--